

Forskarutbildningsnämnden

Riktlinjer för jävssituationer och betygsnämnders sammansättning

Riktlinjerna fastställdes vid Forskarutbildningsnämndens sammanträde 2018-02-13. Detta dokument klargör hur Forskarutbildningsnämnden ser på betygsnämnders sammansättning och eventuella jävssituationer.

Huvudhandledaren lägger fram ett förslag till opponent och betygsnämnd för en disputation tillsammans med institutionens studierektor för forskarutbildningen (FU-studierektor). Förslaget granskas av en grupp FU-studierektorer och en Forskarutbildningsledare (FU-ledare) beslutar avslutningsvis om sammansättningen.

Samma jävsregler gäller för opponent vid licentiatseminarium som vid disputation.

Betygsnämnd och opponent:

Betygsnämnden består av tre ledamöter och (minst) en ersättare. Fem ledamöter är tillåtet men bör användas endast i speciella fall. Det förutsätts att ledamöter har tillräcklig kompetens för att kunna avgöra kvalitén på en avhandling och disputation. Även om en enskild ledamot inte behärskar varje del av avhandlingen in i minsta detalj ska den samlade betygsnämnden kunna bedöma avhandlingen i sin helhet.

Opponenten

- ska inneha doktorsexamen eller motsvarande
- får inte vara verksam vid den egna fakulteten eller institutionen, om inte särskilda skäl föreligger

Betygsnämnd

- Ledamot och suppleant ska inneha doktorsexamen eller motsvarande
- Minst en ledamot ska delta som inte är verksam vid Lunds universitet
- Minst en ersättare ska utses
- Handledare får inte ingå i betygsnämnden
- Jäv får inte föreligga (mellan någon av handledarna/respondent och ledamöter/opponent). *Jävsproblematiken behandlas vidare under rubriken*

Jävssituationer.

Även vid bortfall av ledamot och suppleant inträder, ska betygsnämnden uppfylla ovan ställda krav.

Dessutom anger LTHs riktlinjer ett antal punkter som **bör** vara uppfyllda:

- Ledamöter av båda könen bör delta
- Minst en ledamot ska, så långt det är möjligt, ha samma kön som respondenten
- Det bör finnas minst en ledamot från annat lärosäte. *Här ser vi gärna att man även försöker få in en internationell representation i betygsnämnden/opponent, då LTHs forskarutbildning ska vara på hög internationell nivå (LTHs strategiska plan). För vissa enstaka ämnen är det dock naturligt att rekrytera nationellt.*
- Minst två ledamöter bör ha docentkompetens eller motsvarande. *För svenska ledamöter är kravet att man ska vara docent/professor. Att inneha "motsvarande" kompetens tillämpas huvudsakligen på ledamöter från utlandet. Man ska då ha meriter som en docent förväntas ha, exempelvis väsentlig akademisk produktion efter doktorsavhandling och viss erfarenhet av handledning. En ledamot från industrin som har lång arbetslivserfarenhet är inte att betrakta som motsvarande docentkompetens om motsvarande akademisk meritering saknas.*

Dess bör-villkor förväntas vara uppfyllda för ordinarie ledamöter. Om ersättaren behöver träda in krävs däremot inte att bör-villkoren är uppfyllda.

Om man före en anmälan av disputation inte kan uppfylla någon av punkterna ovan, så ska ansvarig FU-ledare och institutionens FU-studierektor kontaktas för diskussion. Undantaget är punkten om representation av båda könen, då det räcker att motivera i anmälan varför man inte lyckats.

Jävssituationer:

Ett absolut krav vid disputationer är att det ej får föreligga jäv mellan handledare/respondent och ledamöter/opponent.

Det kan ofta vara svårt att avgöra var gränsen går för jäv. Här försöker vi ge vägledning kring detta. Riktlinjerna är inspirerade av Vetenskapsrådets jävsregler samt diskussioner bland LTHs studierektorer för forskarutbildning (Workshop 2017).

Bestämmelser om jäv finns i Förvaltningslagen (SFS 2017:900), som är en generell lag för alla myndigheter. Där finns olika typer av jäv beskrivna.

Generellt gäller att

- den som känner till en omständighet som kan antas utgöra jäv mot honom eller henne, ska självmant berätta det.

Det är därför viktigt att i anmälan till disputation ange alla omständigheter som är

relevanta även om man själv inte anser att jäv föreligger.

En typ av jäv som ofta dyker upp är delikatessjäv, dvs. huruvida det finns någon särskild omständighet som kan rubba förtroendet till personens opartiskhet i ärendet.

Exempel kan vara

- nära samarbete i professionell mening.
- uppenbar vänskap eller ovänskap.
- beroendeförhållande av ekonomisk art.
- chefs-/medarbetarförhållande.
- att någon är engagerad i saken på ett sådant sätt att misstanke lätt kan uppkomma att det brister i förutsättningarna för en opartisk bedömning.

Omständigheter måste oftast bedömas från fall till fall och det är svårt att sätta upp generella regler. För att underlätta ger vi några exempel på situationer och klassificerar enligt JÄV, RISK FÖR JÄV, EJ JÄV. Om det råder risk för jäv så skall huvudhandledaren ta kontakt med institutionens FU-studierektor och FU-ledaren för diskussion innan anmälan görs (och lämpligen även innan ledamot/opponent tillfrågas). Om en relevant omständighet inte är att betrakta som jäv ska den ändå kommenteras i anmälan. Jävsbegreppet tillämpas lika för huvudhandledare och biträdande handledare.

Beroendeförhållanden

- Föreslagen ledamot/opponent har tidigare varit/är verksam (ex. som postdoc/lärare) vid doktorandens/handledarens institution/avdelning (i nära samarbete med en handledare), eller vice versa. *EJ JÄV om det var långt tillbaka i tiden (>10 år). RISK FÖR JÄV om det var i närtid, JÄV om det är i nutid.*
- Föreslagen ledamot/opponent har haft någon av handledarna som sin egen handledare under forskarutbildningen. *JÄV oberoende av hur långt tillbaka i tiden.*
- Handledare har varit ansvarig för att bjuda opponenter/ledamot att hålla föredrag till en större konferens. *EJ JÄV.*
- Handledare är med i beredningsgrupp/granskare i något forskningsråd där opponenter/ledamot kan förmodas lämna in en ansökan, alternativt har redan varit med och tilldelat ett större anslag till opponenter/ledamot. *RISK FÖR JÄV. (Här måste opponenter/ledamot själv deklarerat situationen.)*
- Sakkunnigutlåtande i närtid (<3-5 år; t.ex. rörande docentkompetens eller tjänstetillsättning/befordran) som skrivits av handledare. *RISK FÖR JÄV.*
- Sakkunnigutlåtande pågående ärende (t.ex. rörande docentkompetens eller tjänstetillsättning/befordran) som skrivs av handledare. *JÄV.*

Vetenskapligt samarbete

- Det har förekommit sampublicering mellan föreslagen ledamot/opponent och handledare som har publicerats under de senaste 5, alt. 10, alt. 20 åren. *Om det har förekommit vetenskapligt samarbete som resulterat i sampublicering som har publicerats under de senaste 5 åren betraktas detta som JÄV. För samarbete och sampublicering som har publicerats 5-10 år tillbaka i tiden är det RISK FÖR JÄV och det måste bedömas utifrån omfånget på samarbetet. Samarbete mer än 10 år tillbaka i tiden betraktas i regel som EJ JÄV.*
- Det har förekommit sampublicering mellan föreslagen ledamot/opponent och handledare som har publicerats i närtid i form av "position papers" med många medförfattare. *EJ JÄV.*

Beroendeförhållanden av ekonomisk art

- Föreslagen ledamot/opponent och handledare har sökt (senaste 5 åren) gemensamma anslag (beviljat eller inte beviljat) alternativt planerar att söka gemensamma anslag. *Om man har ett gemensamt beviljat anslag där man tillsammans är en stor del av projektet är det att betrakta som JÄV. Att i närtid ha sökt men inte fått beviljat, alternativt en planerad/inskickad ansökan är RISK FÖR JÄV.*
- Föreslagen ledamot/opponent och handledare deltar i ett gemensamt externfinansierat projekt med ett begränsat antal partners. *Att verka i gemensamma projekt är att betrakta som JÄV.*
- Föreslagen ledamot/opponent och handledare deltar båda i ett större externfinansierat projekt med ett stort antal partners, exempelvis EU-nätverksprojekt. *Att vara med i ett gemensamt projekt är EJ JÄV om man inte har ett direkt forskningssamarbete och det inte heller finns direkta ekonomiska kopplingar (som att någon är med och styr projektet).*
- Föreslagen betygsnämndsledamot/opponent och handledare har tidigare haft ett stort gemensamt anslag. *Avslutat projekt under de senaste 5 åren betraktas som JÄV, därefter RISK FÖR JÄV och efter mer än 10 år är det EJ JÄV.*
- Föreslagen ledamot och handledare tillhör samma institution, men olika avdelningar. *På en större institution med ekonomiskt oberoende avdelningar är detta EJ JÄV. För övriga institutioner är det RISK FÖR JÄV. Finns en gemensam ekonomi är det alltid JÄV.*
- Föreslagen ledamot/opponent är anställd i ett företag som äger rättigheter till forskningsresultat i avhandlingen eller har finansierat forskningen. *Betraktas som JÄV.*
- Ledamot/opponent är verksam i ett företag där handledare har en roll som delägare, styrelseledamot, etc. *Betraktas som JÄV.*